

Posudek na diplomovou práci J. Michaličové- Novákové:

Kontakty a archeologie – příklad avarského kaganátu a západních Slovanů. 99 str. i s přílohami.

Práce se skládá ze 4 úvodních kapitol, z nichž nejvýznamnější jsou věnované historii bádání, periodizaci doby avarské a etnické onterpretaci, v této souvislosti představuje důležité pojmy i možné teoretické přístupy (s. 11-14). Následuje konkrétní popis vybraných lokalit 5 pohřebišť a 5 sídlišť (kap. 5 a 6). Výběr provedla tak, aby v něm byly zastoupeny lokality co nejkompexněji prozkoumané a zveřejněné, a to jak z centrální části karpatské kotliny, tak lokalit ležících v oblasti spojované interpretačně s územím Slovanů obývaném Slovanů (např. Prušánky, či Roztoky u Prahy, Březno u Loun). Úkolem bylo ukázat shody i rozdíly, které je možno nějakým způsobem interpretovat, tradičně byly často interpretovány jako rozdíly v etnicitě a jiné politické příslušnosti obyvatel těchto komunit. V případě pohřebišť se zaměřila na lokality velké, tedy pohřebišťe, která čítala alespoň v karpatské kotlině několik set hrobů. Taková žárová pohřebišťe nebyla k dispozici, proto pracovala s menším pohřebišťem v Břeclavi-Pohansku a mladším pohřebišťem v Pokaszepetku.

Následuje vzájemné srovnání v rámci pohřebišť a sídlišť, nevýhodou výběru je, že ani jedna vybraná

lokality neposkytla pohřebišťe i sídlišťe v přirozeném celku. To však bylo dáno dostupností a stavem publikací jednotlivých výzkumů, v případě nalezišť z Maďarska i kritériem cizojazyčné publikace.

Část 5.3. se věnuje lokalitám s nálezy předmětů luxusnějšího charakteru a je až neúměrně stručná. Je to dáno tím, že mnoho nálezů zůstává dosud nepublikováno. Přesto však Praise-Šárce, Tismicím či Mikulčicím mělo být věnováno o něco více pozornosti.

V závěru (7) se autorka snaží ukázat problematičnost etnických určení právě na pohřbech doby avarské, byť právě tam jsou situace z archeologického hlediska dobře ukazující míšení různých identit a kulturních stereotypů (Pokaszepetk, Košice II). Autorka se nepokusila přihlédnout k vývoji v čase, kdy jinak lze

hodnotit „neavarské projevy“ v 7. století a jinak v 8. století, kdy dochází k intenzivnímu stírání většiny rozdílů. Neuvědomila si plně, že pohřebiště Prušánky pak z větší části patří průběhu i závěru 9. století (cf. 68), jeho význam tkví v zachycené biritualitě. Správně pak poukázala na rozdíl ve výbavě jízdy obou kulturních oblastí.

V případě sídlišť autorka konstatuje užívání stejných typů funkčních objektů, ovšem tady generalizuje až přespříliš. Mohla si povšimnout absence polozemnic na některých sídlištích doby avarské, jiné frekvence užívání studní apod. Naopak argumentace sezónností v případě sídliště Dunaújváros asi neodpovídá realitě, interpretace I. Bóny byla zatížena představou o nomádkém rázu „avarského“ osídlení.

Zcela souhlasit lze se zjištěním, že během 8. století polozemnice již zcela zjevně představovala sdílený typ obydlí (s. 60). Oprávněně skepticky se autorka vyjádřila k místům, kam někteří badatelé kladou ústřední hrnk pozdní doby avarské (s. 56-57), která jsou vlastně téměř archeologicky neznámá.

V části o periodizaci mělo zaznít, jaké jsou hlavní charakteristiky vydělených stupňů, o co se opírá Brauerovo nejpodrobnější členění na subfáze, když autorka deklaruje, že se o něj opírá. Reálně totiž přejímá datování každého z autorů monografií, aniž by řešila kompatibilitu datovacích systémů (Eisner nemohl mít k dispozici systému Daima či Brauera). Je jasné, že by bylo náročné používat jeden systém; mohla však ještě uvést relativní datování Zábojníkovy seriace v případě pohřebišť ze Slovenska. Navíc by bylo užitečné, u tak velkého a pro tvorbu chronologie důležitého pohřebiště jako Devínská Nová Ves (883 hrobů) nebo Tiszafüred (1300 pohřbů) uvést u několika jevů právě onu dynamiku: jak to je s jezdeckými hroby a hroby s opasky v průběhu hlavních chronologických fází.

Chybou je označit nádobu z pohřebiště v Prušánkách za žlutou keramiku (s. 48), i když k tomu vedla nepřesná formulace autora knihy (Z. Klanica) vzhledem ke kontextu dalších nádob se jedná o nádobu antického tvaru chronologicky podstatně mladší (posled. třetina 9. století), byť hmotou je velmi podobná.

Tabela, kterou předkládá, postrádá třmeny, udidla a kování postrojů u lokality Tiszafüred, ačkoliv třmeny z této lokality i vyobrazuje - díky odlišnému způsobu pohřbu samostatných koní (často však přiřaditelných k jezdcí). Autorka srovnává povšechně bez jasněji vymezených otázek.

U některých obrázků chybí vysvětlivky (např. obr. 6 a 13- nevíme, čím se liší černé a bílé půdorysy domů, obr. 14), autorka by se měla naučit, co který obrázek unese, u pohřebiště z Tiszafüred mohla alespoň zdůraznit jezdecké hroby, v této velikosti se s plánem pracovat nedá. Nevíme, proč mezi obrázky zařadila typy žluté keramiky a ne např. typologii jiných typů keramiky (z doby velkomoravské) či proč zařadila nákončí z Moravského sv. Jána a ne některé z ozdob, o nichž mluví v kap. 5.3 (Praha – Šárka, Kosoř). Tyto obrázky jsou dost samoúčelné. Naopak vhodně byl zařazen a upraven plán pohřebiště Pokaszepetk s vyznačením birituálních hrobů a dalších jevů.

V práci se vyskytly také některé nepřesnosti a gramatické chyby. Upozorním, že na str. 10 se objevuje v závorce chybný zápis Frühawarenzeit i dalších period.

Autorka ukázala dobrou orientaci v problematice, znalost i cizojazyčné literatury, schopnost samostatného úsudku, tu však neuplatňovala důsledně. Samozřejmě měla v závěru zdůraznit relativnost svého srovnání - v té části hodnocení mohla a měla do závěrů včlenit ještě další lokality, podporující či relativizující ten či onen závěr.

Autorka splnila nároky kladené na vypracování diplomové práce.

Navrhuji hodnocení velmi dobře.

V Praze 10. 8. 2018

N. Profantová, Archeologický ústav AV ČR Praha, v.v.i.

V rámci obhajoby chci položit tuto otázku: Existují archeologické doklady, které lze interpretovat jako doklad či alespoň silná indicie etnické změny? Uveďte příklad.